

UDC: 343.2/.7(470)"1903"
343.2/.7(497.1)"1929"

CERIF: H240, H250, H300, S149

DOI: 10.51204/HLH_25204A

Ива СТЕФАНОВИЋ*

УТИЦАЈ РУСКОГ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА ИЗ 1903. НА ЈУГОСЛОВЕНСКИ КРИВИЧНИ ЗАКОНИК ИЗ 1929. ГОДИНЕ

Правни систем Краљевине Југославије био је обликован након Првој светској рати, узимајући у обзир правне традиције претходних држава које су постојале њен део, као и утицај француској, руској, немачкој, њемачкој, норвешкој законика на решења домаће права. Уједињење Срба, Хрватиа и Словенца са собом доноси потребу за унификацијом правних система у један. Овај рад истражује утицај Кривичног законика Руске империје из 1903. године на формирање Југословенског кривичног законика из 1929. године, кроз компарацију правних принципа и институција. С обзиром на широк спектар реформи које су обележиле правни контекст Европе у XIX и XX веку, посебно је значајно истражити како су се ови процеси одразили на кривично законодавство југословенских земаља.

Посебно се анализира како су руске правне идеје и традиције прилагођене југословенској пракси, те како су, и у којој мери допринеле формирању темеља модерног српског кривичног права, али и кривичног права осталих југословенских народа.

Кључне речи: Краљевина Срба, Хрватиа и Словенца. – Руска империја. – Кривично право. – Кривични законик. – Правни трансиланији.

1. УВОД

Идеја о правним трансплантима омогућава нам да уочимо на који начин је процес правних пресађивања утицао на националне правне системе, посебно у контексту политичких и друштвених про-

* Ауторка је студенткиња треће године основних академских студија на Правном факултету Универзитета у Београду, iva.stefanovic5@gmail.com.

Рад је изложен на Петој међународној студентској конференцији *Iustoria 2024*, одржаној на Правном факултету Универзитета у Београду од 25. до 27. марта 2024. године.

мена, попут оних које су се могле осетити у Југославији. Анализа позјамљивања правних принципа и института у Кривичном закону Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1929. године омогућава нам да сагледамо како су међународни утицаји обликовали једно ново национално правно уређење, поготово с обзиром на комплексну структуру новоформиране државе и народа које је обухватала. Територија коју је југословенска држава обухватала састојала се од шест подручја: подручја бивших краљевина Србије и Црне Горе, подручја Хрватске и Славоније, Словеније и Далмације, Босне и Херцеговине и подручја Баната, Бачке и Барање. Србијанско и црногорско право била су плод рецепције француског, аустријског, пруског и права других немачких земаља, али су се због креативног елемента у избору и прилагођавању преузетих решења сматрала „самосталним, националним“ правима. Што се осталих подручја тиче, банатско-бачко-барањско било је „мађарско, словеначко-далматинско аустријско, хрватско-славонско и босанско-херцеговачко, с малим одступањем, аустријско“.¹ Проблем се у југословенској држави јавља услед постојања многобројних закона с различитих подручја, који су реметили принцип правног јединства.

У Кнежевини Србији потребу за потпуним кривичним законом изразио је кнез Александар Карађорђевић, јер такав закон, по његовим речима, „најснажније гаранције даје за обезбеђивање не само личности, части и слободе, па и живота појединих грађана, већ и самог реда и спокојства у земљи“.² Захтев кнеза – услед сукоба са Совјетом и страха од преоптерећења судске власти и народа, који је по мишљењу Совјета неспреман и недовољно просвећен – одбијен је. Међутим, упркос негативном ставу о доношењу законика Совјет је касније ипак прихватио поновљену кнежеву законодавну иницијативу, и у фебруару 1856. године известио кнеза да је „одредио комисију која ће сачинити и Совјету поднети пројекат кривичног законика“. У марту следеће године ова комисија је завршила израду пројекта законика, након чега је, на иницијативу Совјета, нова комисија прерадила општи део. Законик је коначно уобличен и донет 1860. године, под називом *Казниџелни* (криминални) *законик за Књажевсџиво Србију*.³

- 1 Тома Живановић, „Досадањи рад на изједначењу законодавства у Краљевини С.Х.С.“, *Архив за љравне и друшџивене науке*, књ. XV (XXXII), бр. 3, Београд 1927, 161.
- 2 Зоран С. Мирковић, *Срџска љравна истаџорија*, Правни факултет Универзитета у Београду – Центар за издаваштво, Београд 2023, 165.
- 3 Милош З. Кнежевић, „Рад на унификацији материјалног кривичног права Краљевине СХС – Од пројекта из 1910. године до предлога Казненог законика из 1926. године“, *Весник љравне истаџорије – Herald of Legal History* 1/2022, 167.

Као основа за израду овог законика послужио је пруски кривични законик из 1851. године, који је за основ имао француски кривични законик *Code pénal* из 1810. Приликом израде српског законика, осим пруског, у мањој мери су коришћени саксонски кривични законик из 1855. и баденски кривични законик из 1851. године.⁴ На овај начин Србија је добила модеран законик који је био утемељен на савременим кривичноправним начелима, што је представљало велики корак у развоју кривичног права на њеној територији.

У оквиру законодавне реформе 1908. године започет је процес израде новог законика који би заменио постојећи. Комисија је већ 1910. предала *Пројекат Казненог законика за Краљевину Србију*. Тај нацрт није постао закон, вероватно због предстојећих ратова – балканских и Првог светског рата.⁵

Након формирања заједничке државе, Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, нужно је било створити један општи, заједнички кривични законик, с обзиром на то да је на њеној територији важио велики број кривичноправних законика и прописа. На територији Србије важио је Кривични законик за Кнежевину Србију из 1860. године, са каснијим изменама, у Црној Гори Кривични законик за Књажевину Црну Гору из 1906. године, на територији Војводине угарски кривични законик из 1878. године, док је у осталим деловима земље, у Хрватској, Славонији, Далмацији, Словенији, Босни и Херцеговини на снази био аустријски кривични законик из 1852. године.⁶

Друштвене потребе тог времена, као што су борба против криминалитета, очување јавног реда и мира те заштита права грађана, такође су играле кључну улогу у настанку Кривичног законика. Репидни политички, економски и друштвени преображаји који су пратили формирање нове државе захтевали су модернизацију и ажурирање кривичног законодавства како би се адекватно одговорило на нове изазове и потребе друштва.

Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца донет је 27. јануара 1929. године, а 16. фебруара 1929. донет је Закон којим се стављају на снагу и уводе у живот Кривични законик, Закон о судском кривичном поступку и Закон о извршавању казни лишења слободе. Чланом 1. овог закона одређен је датум ступања на снагу Кривичног законика: „Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца од 27. јануара 1929. год. добија за целу државу обавезну снагу дана 1. јануара 1930. године.”⁷

4 З. С. Мирковић, 166.

5 *Ibid.*, 167.

6 *Ibid.*, 244.

7 Т. Живановић, 92.

2. УТИЦАЈИ НА СТВАРАЊЕ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА ИЗ 1929. ГОДИНЕ

Поред Предлога Кривичног законика за Краљевину Србију из 1911. године, као основу за састављање новог кривичног законика аутори су узимали одређене кривичне законике европских земаља, с обзиром на то да је почетком 1920-их година скоро свака европска и већина светских држава имала свој кривични законик. На тај начин су аутори одређене норме за будући законик нашли у прописима кривичног права Немачке, Норвешке и Русије.⁸ Међу законцима који су послужили као узор за израду новог кривичног законика нашли су се: Кривични законик Немачког царства из 1871. године, као и његов контрапројекат који је израдила група немачких професора на челу са Францом Листом (*Franz Liszt*),⁹ затим Кривични законик Краљевине Норвешке из 1902. године и, коначно, Кривични законик Руске империје из 1903. године, који је за израду нашег законика послужио у мањој мери од претходна два.¹⁰

Године 1921. отпочет је рад на новом кривичном закоником. Рад на успостављању јединственог правног система захтевао је координацију правних норми које су претходно постојале у ентитетима који су чинили Краљевину. Кључни правни акти који су садржали кривичноправне одредбе били су Закон о заштити јавне безбедности и поретка у држави из августа 1921. године и Закон о штампи из августа 1925. године. Након што је краљ Александар 6. јануара 1929. године распустио Народну скупштину и успоставио личну владавину, ови закони су измењени с циљем сузбијања сваке активности и деловања које би могло угрозити народно јединство и државни поредак.¹¹ Нужно је било успоставити овакве законе поготово након убиства министра унутрашњих послова Милорада Драшковића после покушаја атентата на регента Александра.¹²

8 Душан Јовић, „Кривична дела против државе у Кривичном закоником Краљевине Југославије од 27. јануара 1929. године“, *Весник њравне историје – Herald of Legal History*, година III, 1/2022, 139.

9 Франц Едуард Ритер фон Лист (1851–1919) био је немачки правник, криминолог и реформатор међународног права. Као правни научник, залагао се за модерну социолошку и историјску школу права. Био је професор кривичног права и међународног права на Универзитету у Берлину.

10 З. С. Мирковић, 245.

11 *Ibid.*, 237.

12 *Ibid.*

Сам Кривични законик није дуго остао у свом оригиналном облику, већ се убрзо указала потреба за његовим допунама.¹³ Дана 9. октобра 1931. године донет је Закон о изменама и допунама у Кривичном законнику, Закону о судском кривичном поступку, Закону о штампи и Закону о извршавању казни лишења слободе, који у чл. 1 врши измене Кривичног законика.¹⁴

Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца регулисао је материјално кривично право. Да би норме овог законика заживеле и имале практичну примену, било је потребно донети и низ других закона. Од значаја за примену норми Кривичног законика из 1929. године су следећи закони:

1. Закон о адвокатима за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца,¹⁵
2. Закон о државном тужилаштву,¹⁶
3. Закон о извршавању казни лишења слободе,¹⁷
4. Закон о судијама редовних судова,¹⁸
5. Закон о судском кривичном поступку за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца,¹⁹
6. Закон о уређењу редовних судова за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца,²⁰
7. Закон о уређењу шеријатских судова и шеријатским судијама.²¹

Поред свих наведених закона било је потребно и уже одредити нека питања, што је касније и постигнуто доношењем многих уре-

---

13 Закон о изменама и допунама у Кривичном законнику, Закону о судском кривичном поступку, Закону о штампи и Закону о извршавању казни лишења слободе, *Службене новине Краљевине Југославије*, број 245 од 20. октобра 1931. године.

14 Милица Анђелковић, *Шестијануарска диктатура и Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, Универзитет у Нишу, Правни факултет, мастер рад, Ниш 2018, 31.

15 *Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, бр. 65 од 19. марта 1929. године.

16 *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 73 од 28. марта 1929. године.

17 *Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, бр. 47 од 26. фебруара 1929. године.

18 *Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, бр. 9 од 11. јануара 1929. године.

19 *Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, бр. 45 од 23. фебруара 1929. године.

20 *Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, бр. 20 од 25. јануара 1929. године.

21 *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 73 од 28. марта 1929. године.

даба које би детаљније регулисале та питања. Уредбе је доносио, на предлог краља, министар.

3. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК РУСКЕ ИМПЕРИЈЕ И КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ У РУСКОЈ ИМПЕРИЈИ

Кривични законик Руске империје је био усвојен од стране Николаја II 22. марта 1903. године. Томе је претходио дуготрајан рад на припреми пројекта законика, који је укључивао комисију домаћих стручњака у области кривичног права: Н. С. Таганцев (*Николай Сѣеѣанович Таѣанцев*),²² И. Ј. Фојницки (*Иван Јакимович Фојницки*),²³ Н. А. Некљудов (*Николай Александрович Некљудов*) и В. К. Случевски (*Владимир Константинович Случевский*)²⁴ који су у преко 50 заседања при разним институцијама, правним организацијама и универзитетима радили на овом пројекту.²⁵ Основни извор кривичног права у тренутку доношења Кривичног законика био је Законик о кривичним и поправним казнама из 1845. године. Карактеристично је да овај законик није био заиста целовит и јединствен законодавни акт, већ пре збирка законодавних аката из претходних деценија. Ова околност је, без сумње, узроковала потпуно неслагање између принципа различитих делова Законика, као и разлике у самом схватању појма кривичног дела и суштинских услова кажњивости дела. Поред тога, укидање кметства 1861. године и с тим повезана промена сталешко-правног статуса сељаштва додатно су истакли недостатке Законика о кривичним и поправним казнама и учинили неопходним значајно преиспитивање његових одредби.²⁶ Кривични законик из 1903.

22 Николај Степанович Таганцев (1843–1923) био је руски правник, криминолог. Такође, био је и један од аутора Кривичног законика Руске империје из 1903. године.

23 Иван Јакимович Фојницки (1847–1913) био је један од најистакнутијих руских правника, професор, судија и теоретичар права у Руској империји.

Николај Александрович Некљудов (1858–1926) био је руски правник, професор, теоретичар права у области кривичног права.

Владимир Константинович Случевски (1837–1901) био је руски правник, научник и професор, познат по свом доприносу развоју руског кривичног права и правне науке у другој половини XIX века.

24 Е. Л. Поцелуев *Уоловное уложение 22 марта 1903 г.: Причины ѣриняѣия и истѣория создания // Известия вузов. Правоведение. 2003. № 3. 188.* (Сви преводи са руског: Ива Стефановић.).

25 Ф. Ф. Дудырев *Разрабойка и ѣриняѣие Уоловноѣо уложения 1903 г. // Актуальные ѣроблемы экономики и ѣрава, 2009, № 4, 196.*

26 Вера Борисовна Романовская, *Политические ѣресѣуѣления ѣо Уоловному уложению 1903 гѣда*, Рогов Нижегородский госуниверситет им. Н.И. Лобачевского, 2007, 183.

године је садржао укупно 687 чланова, од којих је 72 било за општи део који их је обједињавао у једно поглавље. Законик је почињао са дефиницијом кривичног дела, под којим се подразумевало „дело које је предвиђено Закоником и учињено са кривицом“²⁷ (*Nullum crimen nula poena sine lege*). Законик предвиђа поделу кривичних дела на три категорије, у зависности од озбиљности казни које следе за њихово извршење: *тешка кривична дела* – дела за која је законом као највиша казна предвиђена смртна казна, робија или прогонство у удаљене крајеве; *кривична дела* – дела за која је законом као највиша казна предвиђена затворска казна у поправном дому, тврђави или тамници; и *ипрекшаји* – дела за која је законом као највиша казна предвиђен притвор или новчана казна.

3.1. Казне

Руски систем санкција био је веома комплексан. Укључивао је смртну казну, прогонство и лишење слободе. Смртна казна је требало да се извршава вешањем, и не јавно. Осуду на смртну казну је прагматично конфискација имовине (за племиће – губитак племства и свих повластица). Постојали су и тежи деликти – злочини, који су обавезно били праћени смртним казнама. У процесу разраде Кривичног законика из 1903. године већина руских криминолога се изјаснила против смртне казне. Познати филозоф Соловјов (Соловьёв Владимир Сергеевич) написао је да у Русији није остао ниједан криминолог с неким именом у науци који би бранио смртну казну.²⁸ Самим тим, Кривични законик је садржао низ ограничења за примену смртне казне, као што је забрана осуђивања лица млађих од 21 године и старијих од 70 година.²⁹ Међутим, војни судови су у одређеним околностима (проглашење рата) могли да изричу смртне казне за широк спектар кривичних дела, укључујући убиство, силовање, разбојништво, пљачку, умишљајну паљевину итд.

27 „Наказуемым признается деяние, предусмотренное настоящим Уложением и совершенное виновно.“ (Кажњивим се сматра дело које је предвиђено овим Закоником и учињено са кривицом.) *Новое уголовное уложение*, выс. утв. 22 марта 1903 г. Преузето са: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003714958/2.11.2025.

28 Владимир Сергеевич Соловьёв, „О смертной казни“, О. Ф. Шишов, Т. С. Парфенова (сост.), *Смертная казнь: за и против*, *Юридическая либерализация*, Москва 1989, 175.

„После смерти Баршева и Лихвицкой не осталось ни одного криминалиста с некоторым именем в науке, который бы защищал смертную казнь.“

29 Иван Владимирович Упоров, „Смертная казнь как предмет уголовно-правового регулирования в начале XX века: Общественно-политический контекст“, *Инновации. Наука. Образование*. 35/2021, 1949.

Кривични законик Руске империје набраја врсте казни које су могле да буду примењене на особе које су извршиле противзаконите радње:

- Смртна казна – вешањем, није се извршавала јавно. Начин извршења казне регулисан је чланом 15.
- Прогонство (изрицано је без рока, а казна се издржавала на одређеном подручју које су сваке три године одређивали министри правде и унутрашњих послова), детаљније у члану 17.
- *Кайџорја* – принудни рад, једна од најтежих казни у кривичноправном систему Руске империје с почетка XX века. По дефиницији каторга је подразумевала одузимање свих грађанских права уз тежак физички рад. У зависности од тежине извршеног кривичног дела примењивала се у периоду од четири до петнаест година. Осуђени би боравили у Сибиру, у казним установама, а углавном би радили у рудницима и шумама.
- Затварање у поправни дом (одређивано на период од једне године и шест месеци до шест година, при чему су осуђени првих три до шест месеци проводили у појединачној ћелији, а затим су премештани у заједничку ћелију: осуђени на ову врсту казне обавезно су учествовали у раду организованом у поправном дому).

Малолетна девојка може да, у васпитне сврхе, буде предата женском манастиру ради њене вере. Кад наврше двадесет једну годину малолетници не могу да остану у васпитно-поправним установама, или посебно за њих прилагођеним просторијама у затворима, или у манастирима. Малолетник који је, на основу тачке 2. првог дела члана 55 признат као лице које треба да буде смештено у поправни дом, ако је у време ступања пресуде на снагу већ навршио осамнаест година, подлеже затвору:

- ако му је изречена замена за прогонства у удаљене крајеве или за друге теже казне – *на време не дуже од њеиј јодина*;
  - у осталим случајевима – са скраћењем трајања казне у односу на ону која се замењује, али не мањим од половине тог трајања (члан 55. КЗ Руске империје). За разлику од мушкараца, жене нису обављале тешке физичке послове.
- Затварање у тврђаву (одређивано је на рок од две недеље до шест година, а осуђени су били смештани у заједничке просторије).

- Затварање у затвор (на период од две недеље до годину дана; осуђени су смештани у самице, а у случају недостатка појединачних ћелија смештани су са другим затвореницима, али четири дана у заједничким просторијама рачунала су се као три дана у самици).
- Хапшење (*арест*, краћа казна лишења слободе, одређивана је на период од једног дана до шест месеци; осуђени су смештани у посебно одређене заједничке просторије, али на свој захтев и уз услов да има слободних ћелија могли су да буду смештени у појединачне ћелије. Осуђени на привремено издржавање казне краће од седам дана, по одлуци суда, могли су издржавати казну у свом месту боравка. Осуђени на притвор дужи од седам дана били су обавезни да одаберу неку активност која је била дозвољена у притворској просторији, као вид обавезног рада).
- Новчана казна (обично је одређивана у рубљама и полтинама, тј. номиналима од 50 копејки новчана казна за коју закон није одредио посебну сврху користила се за уређивање места за издржавање казне) – детаљније у члану 24.

С друге стране, Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца из 1929. године у трећој глави, која носи назив „Казне”, кроз чланове описује дела и казне које им одговарају:

- главне казне – у које спадају: смртна казна, робија, заточење, строги затвор, затвор и новчана казна (члан 35);
- споредне казне – у које спадају: губитак часних права и губитак службе (члан 35);
- смртна казна – која се извршава вешањем (члан 36);
- робија – која може бити доживотна или временски ограничена. „Времена“ робија не може бити краћа од једне, ни дужа од двадесет година. У члановима у којима закон не предвиђа изричито доживотну робију, ради се о „временој“ робији (члан 37);
- заточење – временски је ограничено од једне до двадесет година. Извршава се у нарочитим казним заводима (члан 38);
- новчана казна – не може бити мања од двадесет и пет динара. Ишла је у Фонд за подизање и поправљање казних завода, завода за васпитање и поправљање, и завода за извршење мера безбедности (члан 42).

Чланови оба законика, руског и југословенског, нуде увид у различите врсте казни и начине на које су оне примењиване. Сличности и разлике могу се идентификовати у погледу врста казни, њихове на-

мене и трајања, као и у детаљима извршења. Међу сличностима се издваја чињеница да оба законодавства предвиђају смртну казну као крајњу меру. Смртна казна се извршава вешањем у оба случаја, с тим што руски закон наглашава да извршење није јавно. Такође, оба закона прописују новчане казне као меру са специфичним наменама – у руском закону за оснивање затвора, а у југословенском за подизање и поправљање казних завода. И руски и домаћи закон имају казне са ограниченим трајањем (нпр. робија или затвор), али временски оквири варирају. Што се институционализације казни тиче, оба система предвиђају смештај осуђених у казнене установе (нпр. затвори, поправни домови, казни завод).

Разлике су уочљиве у погледу класификације казни, периода трајања казни, рада током издржавања казне, места извршења казне, као и специфичности привремених и дуготрајних казни.

Наше кривично законодавство је у периоду писања законика подлегло јаком утицају социолошке школе, па је самим тим Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца из 1929. године израђен управо према идејама ове школе. За разлику од ранијег, Казнителног законика за Књажевство Србију из 1860. године – који је почивао на идејама идеалистичке филозофије уобличеним у учењу класичне кривичноправне школе, где је полазна тачка за свако учињено кривично дело била слободна воља учиниоца да дело учини или не учини, а у зависности од понашања према коме усмери своју вољу биће кажњен или награђен. Учење социолошке школе је идеју о слободној вољи одбацило сматрајући је ирелевантном, јер је у кривичном делу видела друштвену појаву која се јавља као последица учиниочевих личних, карактерних особина и спољних околности. Учиниоци су били подељени у две главне категорије: *случајни кривци* (код којих преовлађују спољни фактори) и *кривци по стицању* (преовлађују лични фактори), код којих је постојала додатна подела на две подгрупе – поправљиве и непоправљиве кривце³⁰. Ова идеја је потекла од оснивача социолошке школе, немачког професора Франца фон Листа, а у потпуности је утицала на наш законик који је пропустио детаљно регулисање начина издржавања казни, остављајући судијама простор да кроз уредбе и процену индивидуализују казну тако да *случајној кривци засираши, поправљивој поправи, а непоправљивој пошитоно из друштва уклони*.

Руски закон дели казне према врсти простора у којем се казна извршава (затвор, тврђава, поправни дом), док домаћи закон разликује главне и споредне казне. У домаћем закону се прецизно од-

30 Марко Павловић, *Српска правна историја*, Надежда Павловић, Крагујевац, 2005, 739.

ређују казне попут губитка часних права и службе, што руски закон не помиње. У руском закону постоји више казни са краћим роковима (нпр. затварање од две недеље до шест година), док домаћи закон има дужи распон трајања робије и заточења (од једне до двадесет година). Руски закон омогућава издржавање казне у трајању од једног дана, што није предвиђено у нашем законнику. Руски закон прописује обавезно учешће у раду за осуђене у поправним домовима, док југословенски закон не помиње рад као обавезу током издржавања казне, али водећи се идејама социолошке школе прописује мере безбедности за учиниоце који су опасни кривци по стању.³¹ У руском закону су јасно дефинисана места, попут тврђаве или привремених просторија, за краткотрајне казне. У домаћем закону ови детаљи нису прецизирани. Руски закон омогућава издржавање краткотрајних казни у месту боравка уз одређене услове, док се у нашем закону таква опција не предвиђа.

Руски и југословенски кривични законици садрже сличности у основним врстама казни и генерално у општој сврси кажњавања. Разлике су у прецизности регулисања, детаљима извршења и прилагођавању казни специфичним ситуацијама. Руски закон наглашава флексибилност у трајању и начину извршења казни. Свакако главну и највећу разлику представља систем кажњавања који је наш законодавац преузео из немачког система, те је у већој мери руски утицај оставио по страни, водећи се учењем социолошке школе.

3.2. Упоредна анализа одабраних кривичних дела

У трећем поглављу, под називом *О њобуни њројшив врховне властии и о кривичним делима њројшив свејше царева личностии и чланова царске куће*, у члану 99. Кривичног законика Руске империје утврђује се да осуђеник за напад на живот, здравље, слободу или уопште на неприкосновеност свете особе владајућег цара, царице или наследника престола, или за свргавање владајућег цара са престола, за његово лишавање врховне власти или за ограничавање његових права, треба да буде осуђен на смртну казну.³² О покушају извршења овог кривичног дела пише на крају члана 99: нападом се сматра како извршење овог дела, тако и покушај извршења.³³

Слично члану 91. Кривичног законика за Краљевину СХС - члан 105. Кривичног законика Руске империје прописивао је смртну казну

31 *Ibid.*

32 Елена Викторовна Савельева, „Уголовное уложение – регламентация смертной казни“, *Гуманитарные исследования* 3(47)/2013, 220.

33 *Ibid.*

за напад на живот члана царске породице. Одредба је кратка: кривична дела усмерена на живот чланова царске породице кажњавају се смртном казном, док се кривична дела других облика насиља над овим особама кажњавају на принудни рад (каторгу), (члан 105).³⁴ Ваља додати и да руски законодавац прописује и казну прогонства у казнену колонију за припреме за покушај убиства чланова царске породице (члан 105), док југословенски законодавац појединце или заједнице кажњава робијом или заточењем до 5 година (члан 96).³⁵

Државна издаја (*государственная измена*) била је сврстана међу тешка државна кривична дела. Неке врсте издаје руски законодавац сматрао је посебно тешким, прописујући за њих смртну казну. Чланови четврте главе Кривичног законика Руске империје дефинишу институт државне издаје. Основна казна за извршење ових кривичних дела била је временска затворска казна уз принудни рад или затворска казна уз принудни рад без одређеног рока (*кашорја*).³⁶ Руски поданик крив за помагање непријатељу у војним или другим непријатељским деловањима против Руске империје биће кажњен за основни облик овог кривичног дела привременом каторгом. Квалификовани облик овог законског описа представља: 1) помагање при коме је пружена знатна корист непријатељу, и 2) уколико је са издајничком намером извршено убиство. За тежи облик овог дела учинилац ће бити кажњен каторгом без временског рока трајања, односно доживотном каторгом. А најтежи облици описа кривичног дела државне издаје – дела која се састоје у предаји или покушају предаје војске, флоте, као и онемогућавању њихове одбране; подстрекивању команданта или војске на изазивање војне акције против Русије; изазивању оружаног напада или пружању оружаног отпора руским војним снагама; убиству војног заповедника или друге особе на војној дужности; уништењу складишта оружја, као и војне опреме, опреме за комуникацију; шпијунажи – казниће се смртном казном. Државним злочинима веома су блиска кривична дела против поретка. Разлика између ових злочина и државних злочина је у томе што ова дела нису усмерена директно на рушење основа државног уређења, већ су способна само да уздрмају миран поредак у држави. Ова кривична

34 В. Б. Романовская, 185.

35 Јовић погрешно спаја ову одредбу са чл. 102, који прописује казну принудног рада у трајању од највише осам година за све припаднике злочиначких група које су спремале кривична дела из чл. 100. (насилна промена облика владавине, престолонаследног реда или отцепљење дела територије), те тврди да припаднике злочиначких група основаних са намером извршења кривичних дела убиства чланова царске породице чека казна принудног рада у трајању до осам година. Види Д. Јовић, 149.

36 В. Б. Романовская, 185–186.

дела обрађује пета глава Кривичног законика Руске империје – „О немирима“ (*О смуте*). У немире пре свега спада учешће у противправним заједницама (члан 120. Кривичног законика). То су групе односно заједнице људи удружене с циљем да својим постојањем, деловањем и нередима које узрокују прете друштвеној или државној безбедности. Строже су осуђивана лица која су формирала заједницу с одређеном противправном намером (на пример, с циљем да изразе осуду врховне власти), као и заједнице које су удруженим снагама својих учесника учиниле незаконите радње као што је насиље, а посебно оне које су пружиле директан отпор влади, које су преузеле власт заплениле, опљачкале или уништиле складиште оружја или војне опреме, или употребиле експлозивне супстанце у циљу насиља (чланови 121. и 123. Кривичног законика Руске империје).³⁷

Ако се осврнемо на наш законик, такође можемо уочити одредбе о издаји: глава XII обрађује две категорије кривичних дела – дела против опстанка државе и дела против њеног уређења. Тежа дела усмерена против опстанка државе називају се издајом, док се тежа дела која угрожавају унутрашње уређење државе означавају као веллеиздаја.³⁸ Кривична дела против државне власти обухватају повреде државне власти, права државе на управљање и принуду, као и државне воље, при чему се овакве повреде извршавају преко њених органа. Кривични законик Краљевине СХС посветио је овим делима главу XIII. Важно је напоменути да ова глава не укључује сва кривична дела против државне власти – одређена дела која штите државну власт налазе се у другим главама Кривичног законика или су регулисана посебним законима. На пример, кривична дела усмерена против носилаца највише државне власти – краља и високих државних званичника – обухваћена су главом XII Кривичног законика.³⁹ Поједина кривична дела из ове области, због својих специфичности и утицаја на правни поредак, сврстана су у засебну категорију под називом *Кривична дела њоршис њравосуђа (глава XIV)*. Кривична дела против државне власти постојала су и у *Казнићелном законнику за Краљевину Србију*, где су била регулисана на сличан начин као дела против закона, власћии и јавној њорешка. Стога можемо рећи да Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца није унео значајне измене у ову област.⁴⁰

37 *Ibid.*

38 Драгослав Лазиф, *Кривични законик за Краљевину Јујославију од 27.01.1929. са изменама и дојунама од 09.10.1931. јод*, II књига – Посебни део, Београд, 1934, 7.

39 „Ко лиши живота или покуша лишити живота Краља или Наследника Престола или Краљевског Намесника казниће се смрћу.“ Члан 91. КЗ, Други одсек, Посебни део, глава XII Кривична дела против опстанка државе и њеног уређења.

40 М. Анђелковић, 53.

Наш ранији законик, *Казниџелни законик за Књажевсџиво Србију* из 1860. године, у члану 85. прописивао је смртну казну за убиство кнеза. Слично томе, руски законодавац је за исто кривично дело такође прописивао смртну казну.⁴¹

Одговорност за државну издају извршену од стране криминалне групе предвиђена је члановима 108. и 118. Кривичног законика за Руску империју. Према члану 108. издајом се сматрала „*џодришка или олакшавање непријатељу у његовим војним или друђим непријатељским активностима џрошив Русије*“. За држављанина Краљевине СХС који би служио као војник у непријатељској војсци у време рата наш законик је предвиђао смртну казну или вечиту робију (члан 105). За исти преступ руски законодавац предвиђа казну тешког рада без назначеног рока (члан 109).⁴² Руски законодавац је почетком ХХ века предвидео строге казне за организовање криминалних група, учешће у њима, као и противзаконито деловање група. Он иде и корак даље: чланом 102. прописује и сваки покушај окупљања криминалне заједнице.⁴³ Заједнице (*сообщества*) представљају трајна спајања неколико особа, уједињених заједничким циљем и интересима. Већина савремених држава дозвољава постојање најразличитиђих заједница, осим ако те заједнице немају за циљ уништење постојећег државног и друштвеног уређења. У литератури се „заједница“ често дефинише као група људи који деле заједничке вредности, норме и интересе, док се „криминална заједница“ односи на групу појединаца који су повезани заједничким криминалним активностима или циљевима.⁴⁴ Кривични законик Руске империје строго је указивао на ове заједнице. Заједница која је сама по себи неинкриминисана може бити из различитих разлога забрањена; за учешће у забрањеној заједници прети казна затварања у тврђаву до годину дана или хапшење (члан 124. Кривичног законика Руске империје⁴⁵). Али циљ заједнице може бити кажњив сам по себи. Ако је такав циљ подстицање непослуш-

41 Д. Јовић, 147.

42 *Ibid.*, 150–151.

43 В. Б. Романовская, 184.

44 Оливера Павићевић, Душан Давидовић, „Појам заједнице – Између укључености и искључености“, Марина Благојевић, Зоран Стевановић (прир.), *Превенција криминала и социјалних девијација: европска и реионална добра џракса*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2013, 2–4.

45 „Виновный в учасџии в сообществе, заведомо заџреценном в усђановленном џорядке, наказываеџся заключением в креџосџии на срок не свџие одноџа џода или аресџтом.“ (Кривац за учешће у заједници, за коју је познато да је забрањена у складу са утврђеним прописима, казниће се затварањем у тврђаву у трајању до једне године или хапшењем).

ности према власти, тада закон прети затвором или поправним домом (члан 125). Међутим, учешће у заједници чији је циљ рушење постојећег државног и друштвеног уређења или извршење тешких кривичних дела путем употребе експлозивних материјала кажњава се тешким принудним радом у трајању до осам година или прогонном у удаљена кажњеничка насеља (члан 126). Касациони одељак сената као показатеље примене члана 126. Кривичног законика Руске империје сматрао је следеће: прво, формирање заједнице, друго, противправни циљ друштвеног или политичког карактера и, треће, спољне појаве активности која одговара наведеном циљу.⁴⁶ У вези са наведеним, поставља се питање разграничења ознака кривичних дела предвиђених члановима 102. и 126. Кривичног законика Руске империје. Преовладавајући став већине правника тог времена био је да члан 102. предвиђа учешће у таквим политичким заједницама које имају за циљ непосредно насилничко рушење постојећег политичког уређења – док су политичке заједнице чији је крајњи циљ једноставно ширење немира у држави и које нападају на постојећу државу предвиђене чланом 126. Кривичног законика Руске империје.⁴⁷

Југословенски законик у члану 102. прописује казну робије за лице које открије државне тајне, документе или извештаје од националног значаја страном сили: „Робијом ће се казнити: 1) ко тајне државне или исправе или извештаје за које зна да се у интересу државе у тајности чувају, изда или саопшти страном власти или њеним позданицима или их објави; 2) ко на штету Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца уништи, преиначи или прикрије исправе или доказе о ком правном односу Краљевине према којој страном држави или направи лажне исправе и тиме доведе у опасност интересе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Ако је које од ових дела учињено из нехата, учинилац ће се казнити затвором”. Са друге стране, Кривични законик Руске империје у члану 111. предвиђа казну затвора с принудним радом до 8 година за особе које држави с којом Русија није у рату предају документа, планове, информације које представљају државну тајну. Оба законска система кажњавају појединце који током мирнодопског периода делују у корист страних држава.⁴⁸ Први став члана 111 руског законика гласи: „Ко објави или саопшти влади или агенту стране државе која није у рату са Русијом план, цртеж, документ њихову копију или информацију која је очигледно, ради спољне безбедности Русије, требало да се чува у тајности од стране државе,

46 В. Б. Романовская, 186.

47 *Ibid.*, 187.

48 *Ibid.*, 184.

кажњава се: присилним радом у трајању до осам година, кажњава се: присилним радом у трајању до осам година.”⁴⁹

4. ЗАКЉУЧАК

Након анализе два кривична законика, Кривичног законика Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца из 1929. године и Кривичног законика Руске империје из 1903. године, са посебним освртом на њихов настанак, овај рад указује на значајну улогу руске правне традиције у формирању југословенског кривичноправног система. Иако су принципи и норме које уређују кривично право у основи слични у већини правних система, постоје разлике у конкретним правилима и казнама које се примењују. Ранија истраживања показују да је утицај Русије на формирање југословенског кривичног законодавства био мање изражен у поређењу са утицајем других правних система, попут немачког или норвешког. Свакако је јасно да је југословенски закон, као и неки његови претходници, производ уметања правних транспланата, елемената, норми, па чак и начела из других европских законика у наш правни систем. Утицај руског законика није био доминантан у процесу кодификације, већ је, у комбинацији са немачким и норвешким правним моделима, служио као један од узора приликом израде новог законодавног оквира. То је била честа појава, и многи наши законодавци тог времена су прибегавали управо таквом начину при стварању правних аката, и идеално је послужио прилагођавању с обзиром на специфичне услове који су постојали у време стварања законика.

Иако су одређени принципи и решења из Русије пренети у југословенско кривично законодавство, као што су неке норме кривичног права, одређене казне или дефиниције појединих кривичних дела – њихов утицај се може сматрати маргиналним у поређењу са целокупним корпусом југословенског законодавства, али врло значајним на нивоу самог законика, као и на нивоу историје кривичног права уопште.

Кривични законик Руске империје није био директан модел за Кривични законик Краљевине СХС, већ више референтна тачка у процесу стварања националног законодавства које је одговарало спе-

---

⁴⁹ „Виновный въ оубликованіи или въ сообщеніи правилельству или аѣнтіу иностраннаіо іосударствѣ, не находящаіося въ войнѣ съ Россією, ѣлана, рисунка, докуменіа, койи съ оныхъ или свѣдѣнія, койорые завѣдомо долженствовали, въ видахъ внѣшней безопасности Россіи, хранишься въ тайнѣ оиѣ иностраннаіо іосударствѣ, наказываеіся: кайорію на срокъ не свыше восьми лѣтъ.“

цифичностима југословенског друштва које су морале бити узете у обзир. Мада су поједини принципи, попут третмана државне издаје и политичких кривичних дела, нашли своје место у југословенском законнику, он је у суштини био производ компромиса између различитих правних традиција. Овај процес показује да правни системи нису изоловани један од другог већ да се развијају кроз интеракцију са другим моделима, при чему се стране норме не усвајају механички већ се адаптирају и прилагођавају како би одговарале конкретним историјским и политичким потребама једне државе, односно једног правног система. Управо у томе лежи суштина да кривично право није само збир казних одредби, већ одраз друштва одређеног народа, његових вредности и настојања да се створи један праведан и функционалан систем.

Компаративна анализа показује да је руски законодавац у свом кривичном законодавству тежио ка строгим санкцијама, обухватајући казне попут каторге, прогонства у удаљене крајеве земље и строге затворске казне, док је југословенски законодавац, иако је предвиђао строге казне, био под утицајем либералнијих кривично-правних концепата, што се огледало у прецизнијем разграничењу кривичних дела и увођењу казни са дужим временским ограничењима. Ова разлика је посебно уочљива у третману државне издаје, политичких кривичних дела и дела против јавног реда, где је руски законодавац примењивао репресивнији приступ, док је југословенски законик у већој мери уважавао принципе правне сигурности и законитости у поступку.

Предаја или покушај предаје војске или флоте непријатељу, навођење или подмићивање војске да пређе на страну непријатеља, насилно противљење руским војним снагама или напад на њих, убиства команданата војске, штаба или лица која извршавају важне војне задатке, као и предавање тих особа непријатељу, уништавање војних складишта, оштећење комуникационих путева и средстава везе, шпијунажа – низ су престапа за које је руски законодавац предвиђао смртну казну. Јединствени југословенски казнени законик предвиђао је 47 смрћу кажњивих дела (24 само у рату, а 23 у рату и миру). Тако висока бројка показатељ је интензитета државне репресије. Према доступним подацима у периоду од 1920. до 1940. године у Србији је донето укупно 459 смртних пресуда, од којих су извршене 232. То значи да су у просеку годишње изрицане 22 пресуде, а спровођено је 11 погубљења. У истом временском оквиру на територији целе Југославије изречене су 904 смртне казне од којих је извршена 291, дакле годишње је у просеку доношено 45 пресуда и спровођено је 15 погубљења.⁵⁰

50 *Statistički godišnjaci Kraljevine SHS/Jugoslavije, 1921–1941.*

Значајну промену у Србији означио је унифицирани поступак извршења смртне казне. Кривични законик из 1929. године предвиђао је извршење смртне казне вешањем: „Смртна се казна извршује вешањем” (члан 36. КЗ),⁵¹ а поједини аутори, попут Јанковића, сматрају да је тај принцип усвојен по угледу на Руску империју. Стрељање је задржано искључиво у оквиру војног кривичног правосуђа и примењивано је само на војна лица (члан 22. КЗ).⁵²

Иако у Кривичном законнику Руске империје нема поделе на издају и велеиздају, као што је то учињено код нас, према разграничењу наведених дела, као и нивоу казне која одговара преступима, може се закључити да категоризација кривичних дела коју ми називамо издајом и дела која руски законодавци сврставају под државну издају (*іосударсїйвенная измена*) имају исто порекло и значење. Поред тога, у оба правна система је за поменута дела могла бити изречена смртна казна.

Иако се не може изричито тврдити да је Кривични законик Руске империје био основа за југословенско кривично законодавство, његов утицај је видљив у појединим сегментима, нарочито у дефиницији политичких кривичних дела, санкционисању кривичних удруживања и концепту заштите државног поретка. Међутим, правна традиција Краљевине СХС почивала је на мултиполарном приступу, при чему су законодавци комбиновали различите европске узоре како би створили избалансиран кривичноправни систем који одговара социјалним и политичким околностима новоформиране државе, што је уједно и најважнији услов који мора бити испуњен у једном нормативном поретку који би одговарао датим приликама.

5. БИБЛИОГРАФИЈА

Извори:

- Закон о адвокатима за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, *Службене новине Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*, бр. 65 од 19. марта 1929. године.
- Закон о државном тужиоштву, *Службене новине Краљевине Јујославије*, бр. 73 од 28. марта 1929. године.
- Закон о извршавању казни лишења слободе, *Службене новине Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*, бр. 47 од 26. фебруара 1929. године.
- Закон о изменама и допунама у Кривичном законнику, Закону о судском кривичном поступку, Закону о штампи и Закону о извршавању каз-

51 Кривични законик из 1929. године, доступно на: <https://www.uzzpro.gov.rs/doc/biblioteka/digitalna-biblioteka/Krivicni%20zakonik.pdf> (приступљено: 23. 01. 2025).

52 Иван Јанковић, *На белом хлебу – Смртна казна у Србији*, Службени гласник, Београд 2012, 829.

- ни лишења слободе, *Службене новине Краљевине Југославије*, број 245 од 20. октобра 1931. године.
- Закон о судијама редовних судова, *Службене новине Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*, бр. 9 од 11. јануара 1929. године.
- Закон о судском кривичном поступку за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, *Службене новине Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*, бр. 45 од 23. фебруара 1929. године.
- Закон о уређењу редовних судова за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, *Службене новине Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*, бр. 20 од 25. јануара 1929. године.
- Закон о уређењу шеријатских судова и шеријатским судијама, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 73 од 28. марта 1929. године.
- Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца из 1929. године, доступно на <https://www.uzzpro.gov.rs/doc/biblioteka/digitalna-biblioteka/Krivicni%20zakonik.pdf>
- Драгослав Лазић (прир.), *Кривични законик за Краљевину Југославију од 27.01.1929. са изменама и допунaма од 09.10.1931. год, II књига – Посебни гео*, Штампарија Владете Јанићијевића, Београд, 1934.
- Свод законов Российской Империи. Уголовное уложение 1903 года*, Типографиа Министерства юстиции, Санкт-Петербург 1904.
- Statistički godišnjaci Kraljevine SHS/Jugoslavije, 1921–1941.*

Литература:

- Милица Анђелковић, *Шестијануарска диктатура и Кривични законик Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца*, Универзитет у Нишу, Правни факултет, мастер рад, Ниш 2018.
- Федор Феликсович Дудырев, „Разработка и принятие Уголовного уложения 1903 г. //“ *Актуальные проблемы экономики и права* 4/2009, 193–198.
- Тома Живановић, *Основи кривичној права Краљевине Југославије*, Штампарија Гундулић, Београд 1935.
- Тома Живановић, „Досадањи рад на изједначењу законодавства у Краљевини С.Х.С.“, *Архив за правне и друштвене науке* 1–3(XV)/1927, 161–163.
- Иван Јанковић, *На белом хлебу – Смртна казна у Србији 1804–2002*, Службени гласник / Клио, Београд 2012.
- Душан Јовић, „Кривична дела против државе у Кривичном законнику Краљевине Југославије од 27. јануара 1929. године“, *Весник правне историје – Herald of Legal History*, 1/2022, 137–163.
- Милош З. Кнежевић, „Рад на унификацији материјалног кривичног права Краљевине СХС – Од пројекта из 1910. године до предлога Казненог законика из 1926. године“, *Весник правне историје – Herald of Legal History*, 1/2020, 165–200.

- Зоран С. Мирковић, *Српска њравна историја*, Правни факултет Универзитета у Београду – Центар за издаваштво, Београд 2023.
- Оливера Павићевић, Душан Давидовић, „Појам заједнице – Између укључености и искључености“, Марина Благојевић, Зоран Стевановић (прир.), *Превенција криминала и социјалних девијација: европска и регионална добра њракса*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2013.
- Марко Павловић, *Српска њравна историја*, Надежда Павловић, Крагујевац 2005.
- Евгений Леонидович Поцелуев, *Уголовное уложение 22 марта 1903 г.: Причины њринятия и история создания* // Известия вузов. Правоведение. 2003.
- Вера Борисовна Романовская, *Политические њреступления по Уголовному уложению 1903 года*, Рогов Нижегородский госуниверситет им. Н.И. Лобачевского, 2007.
- Елена Викторовна Савельева, „Уголовное уложение – регламентация смертной казни“, *Гуманитарные исследования* 3(47)/2013, 219–221.
- Владимир Сергеевич Соловьѳ, „О смертной казни“, О. Ф. Шишов, Т. С. Парфенова (сост.), *Смертная казнь за и њрошив*, Юридическая литература, Москва 1989, 166–181.
- Иван Владимирович Упоров, „Смертная казнь как предмет уголовно-правового регулирования в начале XX века: Общественно-политический контекст“, *Инновации. Наука. Образование*. 35/2021, 1947–1953.

Iva STEFANOVIĆ*

THE INFLUENCE OF THE RUSSIAN CRIMINAL CODE OF 1903 ON THE YUGOSLAV CRIMINAL CODE OF 1929

Summary

The legal system of the Kingdom of Yugoslavia was significantly reshaped after World War I, reflecting the legal traditions of the predecessor states that became part of the kingdom, as well as the influence of French, Russian, German, Prussian and Norwegian codes on domestic legal solutions. The unification of Serbs, Croats, and Slovenes necessitated the harmonization of their legal systems into a single framework. This study examines the influence of the 1903 Criminal Code of the Russian Empire on the development of the 1929 Yugoslav Criminal Code,

---

* The author is a student of the third year of undergraduate studies of the University of Belgrade Faculty of Law, iva.stefanovic5@gmail.com.

The paper was presented at the Fifth International Student Conference *Iustoria 2024*, held at the University of Belgrade Faculty of Law, from March 25 to 27, 2024.

focusing on a comparative analysis of legal principles and institutions. Given the wide-ranging legal reforms across Europe in the 19th and 20th centuries, it is notable to explore how these processes influenced the criminal legislation of Yugoslav states.

The analysis emphasizes how Russian legal ideas and traditions were adapted to the Yugoslav practice, assessing their role and extent in shaping the foundations of modern Serbian criminal law and the criminal law of other Yugoslav nations.

The Russian code emerged in a context of social and political tensions, industrialization, and new forms of crime, requiring a more precise approach to criminal law compared to the earlier 1864 Criminal Code.

Key words: *The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. – Russian Empire. – Criminal Law. – Criminal Code. – Legal Transplants.*

Ива СТЕФАНОВИЧ*

ВЛИЯНИЕ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ 1903 ГОДА НА УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС ЮГОСЛАВИИ 1929 ГОДА

Аннотация

Правовая система Королевства Югославии была существенно преобразована после Первой мировой войны, отражая правовые традиции государств-предшественников, вошедших в состав нового государства, а также влияние французского, русского, немецкого, прусского и норвежского уголовного законодательства на формирование отечественных правовых решений. Объединение сербов, хорватов и словенцев обусловило необходимость унификации их правовых систем в единую структуру.

Настоящее исследование рассматривает влияние Уголовного кодекса Российской империи 1903 года на развитие Уголовного кодекса Югославии 1929 года, с особым акцентом на сравнительный анализ правовых принципов и институтов. Учитывая масштабные правовые реформы, происходившие в Европе в XIX и XX веках, представляет интерес изучить, каким образом эти процессы отразились на уголовном законодательстве югославских государств.

---

* Автор — студентка третьего курса бакалавриата Юридического факультета Белградского университета, iva.stefanovic5@gmail.com.

Научная работа была представлена на Пятой международной студенческой конференции *Iustoria 2024*, проходившей на Юридическом факультете Белградского университета с 25 по 27 марта 2024 года

В анализе особое внимание уделяется тому, как российские правовые идеи и традиции были адаптированы к югославской практике, оценивается их роль и степень влияния в формировании основ современного сербского уголовного права, а также уголовного права других югославских народов.

Российский уголовный кодекс был принят в условиях социальных и политических потрясений, индустриализации и появления новых форм преступности, что потребовало более точного и систематизированного подхода к уголовному праву по сравнению с прежним Уголовным кодексом 1864 года.

Ключевые слова: *Королевство сербов, хорватов и словенцев. – Российская империя, – Уголовное право. – Уголовный кодекс. – Правовые заимствования.*

Рад приспео / Paper received: 8.4.2025.

Прихваћен за објављивање / Accepted for publication: 7.8.2025.